

Національно-патріотичне виховання молодших школярів на уроках роботи з дитячою книжкою

Мартиненко Валентина Олександрівна,
канд. пед. наук, старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник,
Інститут педагогіки НАПН України,
Україна

Обґрунтовано актуальність включення до кола дитячого читання текстів сучасних авторів на героїко-патріотичну тематику. Запропоновано використовувати на уроках роботи з дитячою книжкою твори сучасних письменників на зазначену тематику, інші навчальні матеріали, які ознайомлять молодших школярів з визначними місцями України, іменами видатних українців, які мають винаходи світового масштабу.

Ключові слова: національно-патріотичне виховання; твори українських письменників; видатні українці, читацька діяльність; молодші школярі.

У затвердженій МОН України новій редакції «Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України» «найважливішим пріоритетом визначено формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації», а головною метою - «становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високих культурних взаємин» [1].

Також у Концепції наголошено, що «національно-патріотичне виховання має здійснюватися на прикладах мужності та героїзму учасників революційних подій в Україні у 2004, 2013- 2014 років, Героїв Небесної Сотні, учасників антитерористичної операції та операції об'єднаних сил у Донецькій та Луганській областях, війни російської федерації проти України» [1].

До важливих заходів інформаційного забезпечення національно-патріотичного виховання у Концепції віднесено підтримку видання науково-популярної, наукової, художньої літератури національно-патріотичного спрямування.

Сучасний реальний виховний процес припадає і відбувається у період героїчної боротьби українського народу за свою національну ідентичність, свободу, незалежність, незаперечне право на гідне життя, право усвідомлювати себе і бути українцем/українкою.

Художні, інформаційні тексти мають величезний потенціал у національно-патріотичному вихованні особистості дитини. Попри відчутне зниження у дітей інтересу до книжки, до читання, значна частина молодших школярів залишаються активними читачами. Учні цієї вікової категорії мають доступні віку світоглядно-комунікативні переконання, позитивні мотиви до самостійного читання.

Отже, у шкільній практиці має посилитися увага до ретельнішого добору змісту дитячих творів для уроків роботи з дитячою книжкою та сімейного читання з погляду трансляції в них досвіду національно-патріотичного виховання, а також розроблення цікавих форм взаємодії з ними учнів у контексті розвитку патріотичних мотивів, активної участі школярів у різних видах читацької діяльності, під час яких учні навчатимуться аналізувати події, вчинки персонажів, робити висновки, узагальнення.

Шкільна практика показує, що діти-читачі молодшого шкільного віку досить чутливо реагують на соціально-політичні події, які відбуваються в нашій країні. Так, вивчення нами читацьких інтересів учнів у період подій на Майдані, воєнних дій на Сході України (2014 -2021 рр.) дало змогу виявити підвищений попит у дітей на літературу героїко-патріотичної, історичної тематики (про козаків, козацьку славу, про захисників вітчизни у минулому і сьогоденні, про українську армію, героїв АТО, про зброю і т. ін.). Інтерес до читання творів цієї тематики зберігається і до сьогодні.

У цьому зв'язку привертаємо увагу класоводів до включення в активне читацьке коло молодших школярів 3-4 класів текстів сучасних авторів про Майдан, а також на таку болючу, але дуже важливу для українського суспільства тему війни, яка відчутно змінила парадигму національно-патріотичного виховання.

Як показує аналіз підручників, навчальних посібників для початкової школи, кількість таких творів у них дуже обмежена. Водночас простір дитячого читання може бути розширено доступними для учнів 3-4 класів текстів на зазначену тематику у змісті уроків роботи з дитячою книжкою та сімейного читання. Візьмемо, до прикладу, дитячі твори Г. Кирпи «Мій тато став зіркою», Романи Романишин та Андрія Лесіва «Війна, що змінила Рондо», Марії Чумарної «Періто», Анатолія Скінтея «Замальовки з передової». Наголосимо, що у них немає сцен кривавих боїв, насильства, а також інших фрагментів, які б травмували дитячу психіку.

У цих творах, крім близьких і зрозумілих дітям понять: добро, зло, правда, справедливість, вороги, друзі, свої, чужі, порушуються водночас далеко не дитячі питання: барикади, полон, біженці, волонтери, бункери і та ін.. Попри це, вони потребують уважного читання, і не менш уважного, детального обговорення того, що відбувається в нашій країні. Досвід, який ми зараз проживаємо, він трагічний і драматичний. Але він має важливі смисли і може бути переданий наступним поколінням, якщо він артикульований. Наприклад, опрацьовуючи пряме й образне значення змісту поняття «Майдан» у творі Г. Кирпи «Мій тато став зіркою», педагог висвітлить його як форму мирного колективного протесту українців у відповідь на порушення базових прав людини і громадянина з боку недемократичного, авторитарного режиму в країні. Полеглий за правду тато головної героїні твору світить їй з неба яскравою зіркою.

Війна, яка увірвалась у нашу країну, це стихійне лихо, узагальнене зло. Вона не має серця і не розуміє жодної мови, зате торкається кожного і на тілі та в серцях більшості людей залишає шрами та незагойні рани. Важливо донести дітям ідею про те, що будь-яке стихійне лихо, страшне зло, лютого ворога можна побороти, здолати, якщо об'єднати спільні зусилля. У цьому пориві надзвичайно цінним є внесок, навіть найменша частинка кожного.

Школярі переконуються в цьому, опрацьовуючи твір Р. Романишин та А. Лесіва «Війна, що змінила Рондо». У місто, яке жило мирним і щасливим

життям, приходить війна. Головні герої - казкові створіння Данко, Зірка і Фабіян зроблені з крихких матеріалів. Але вони не зупиняються перед ворогами, вирішивши спільно з іншими мешканцями міста боротися із страшним злом, яке намагається зруйнувати їх рідний дім. Згуртувавшись, кожен додає «своє коліщатко до великої машини світла». Війна подолана, проте вона назавжди залишила на тілі і в душах головних героїв болючі сліди. Це ще один головний месидж, який має донести класовод учням.

Оповідання Марії Чумарної «Періто» - це розповідь про трагічні події війни на Сході; про винахідливість, зворушливу дружбу, вірність собаки Періто своєму господареві бійцеві Максиму; про те, що у час війни найголовнішим покликанням кожного є самовідданий захист своєї країни.

Вихованню в учнів почуття любові до рідної землі, гордості за свій величний український народ сприятиме також проведення серії уроків роботи з дитячою книжкою, на яких педагоги, попередньо дібравши відповідний дидактичний матеріал, дитячі книжки, енциклопедії, забезпечивши мультимедійний супровід, ознайомлять дітей з тими визначними місцями України, які за підсумками проведеного всеукраїнського інтернет-голосування 21 серпня 2007 року було віднесено до історико-архітектурних чудес України. Ними стали: Києво-Печерська Лавра в місті Києві, Софіївський парк в Умані, заповідник «Кам'янець» в Кам'янець – Подільську, Хотинська фортеця. Хотин, Запорізька Січ. Острів Хортиця, Херсонес (Крим, Севастополь), Софія Київська (м. Київ). Продуктивними у цьому сенсі будуть також заняття, де школярі одержать відомості про великих українців, імена яких примножили славу нашої країни винаходами світового масштабу. Назвемо окремі з них:

- видатний український авіаконструктор киянин Ігор Сікорський створив перший гелікоптер, який піднявся у небо у 1939 році;

- Сергій Корольов - видатний український учений у галузі ракетобудування, родом із Житомира. Під його керівництвом було запущено першу міжконтинентальну балістичну ракету, перший штучний супутник Землі.

- Євген Патон - відомий український учений, розробив унікальні методи електрозварювання, засновник вітчизняного мостобудування;

- під керівництвом харків'янина Володимира Нікітіна був побудований і занесений до Книги рекордів Гіннеса найменший гоночний автомобіль у світі, який у 1968 році міг розвивати швидкість до 400 км/год;

- найбільший та найпотужніший у світі транспортний літак Ан-225 «Мрія», був створений у 1988 році київським конструкторським бюро імені Антонова.

Список використаних джерел.

1. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України та заходи щодо її реалізації до 2025 року: наказ Міністерства освіти і науки України від 06.06.2022 р. № 527. URL: <https://nus.org.ua/news/mon-zatverdilo-novu-kontseptsiyu-patriotichnogo-vyhovannya/> (дата звернення: 02.03.2023 р.)

2. Кирпа Галина. Мій тато став зіркою. Львів: вид-во Старого Лева, 2015. 38 с.

3. Романишин Романа, Лесів Андрій. Війна, що змінила Рондо. Львів: вид-во Старого Лева, 2015. 40 с.

4. Чумарна Марія. Періто. В кн.: М. Чумарна «Цей казковий світ. Таємниці рідного краю». Вид-во «Світ». 2018. 156 с.